

РЕЦЕНЗИЯ

от проф.д-р Велислава Чавдарова

върху дисертация на тема:

**ЛИЧНОСТТА КАТО ДЕТЕРМИНАНТ НА РОДИТЕЛСКИЯ СТИЛ НА
РОДИТЕЛИТЕ НА ЮНОШИ**

Автор: София Петрос Муса

докторант редовна форма на обучение към Катедра „Психология“ във
ЮЗУ“Неофит Рилски“

за присъждане на образователна и научна степен “доктор”

Област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки,
Професионално направление: 3.2.Психология

Докторска програма „Педагогическа и възрастова психология“

Получени материали: дисертационен труд, автореферат

Научен ръководител

Доц. д-р Иван Кръстев

1. Актуалност на разглеждания в дисертацията научен проблем

Представеният за оценка труд несъмнено попада в изследователския профил на педагогическата и възрастовата психология, наситена с много дискуссионни и все още нерешени въпроси. Точно този научен статут генерира проблемността на някои теми, сред които тази за безспорното влияние на родителския стил върху формирането на личността на децата.

Темата е актуална, защото е свързана с предизвикателството да се търсят аргументирани отговори както за подрастващите в прехода, така и на техните родители. Тези отговори иманентно съдържат анализ на социалното и емоционално въздействие на родителите, който може да бъде особено значим за развитието на

юношата и да повлияе на неговото цялостно израстване. От друга страна, значимостта се обуславя и от недостига на научни изследвания, които се занимават с проблемите на личността що се отнася до патерна на мислене, чувства, социално приспособяване и поведение, които се проявяват постоянно във времето и значимовлияят върху очакванията, самовъзприятията, ценностите и нагласите на индивида.

Изследователският фокус е актуален, интересен и дисертабилен. Несъмнено, заявката откликва на злосторителен за времето ни проблем, различен в специфичния ракурс на насочването на вниманието на родителите към това как личността им и стилът им на възпитание детерминира проблемите, през което преминава детето им в прехода към зрелостта и каква е ролята на разбирането и съпричастността за преодоляването им.

2. Данни за докторанта

Авторът на дисертационния труд е докторант на редовна форма на обучение към катедра “Психология” ЮЗУ „Неофит Рилски”. Професионалният опит на София Муса е обвързан с преподавателска дейност. Тя надгражда педагогическото си образование с магистърска програма по социална педагогика в ЮЗУ. Авторката е коректен и прецизен изследовател, който успява да верифицира опита си в работата с полезен научен продукт, осигуряващ инструмент за практическа работа.

Депозиранията документация е изрядна и отговаряща на всички критерии по смисъла на процедурата за провеждане на настоящата защита. Информацията от автобиографията на София Муса свидетелства за един поетапно и достойно вървян път за професионална реализация в областта на психологията.

3. Данни за дисертацията и автореферата

Дисертацията е с класическа структура и съдържа 137 страници, съдържателно обособени в увод, три глави, обобщение, изводи, приноси, библиография и приложения. Библиографията съдържа 154 заглавия на латиница. Разработката е онагледена с 24 таблици и 31 фигури.

Преценявам теоретичната база на разработката като академична, адекватна на проблематиката и достатъчно иновативна. Синтезирано и интелигентно, уводният текст много добре разкрива мотивацията и замисъла на изследователските усилия на

докторанта и необходимостта от по-задълбочено проучване за значението на личността на родителя, родителския статус (стилове) и ролите в семейството при отглеждането на децата. В структурно отношение липсват формулирани задачи и хипотеза на дисертационния труд.

Ясно формулираната цел още в началото формира очакване от страна на читателя действително да научи повече относно ролята на личността на родителите и практикуваните родителски стилове и задачи, които варират в широки граници - от грижи, свързани с храненето и поддържането на хигиената на детето, през обучението в дисциплина и целенасоченост, до формирането на семейни ценности и чувство за отговорност.

Първата основна глава има аналитико-интерпретативен характер, разкриващ ефектите от родителския авторитет и поставянето на граници върху поведението и емоциите на децата, детерминантите на родителския авторитет и видовете родителски стилове.

София е разчела не само правилно, но и задълбочено логиката на утвърдени в социалните науки подходи за обяснение на ефектите на отношенията родител-дете върху развитието на детето. Анализът на теориите за периодизацията и изследователските перспективи на родителството се отличава с комплексност, умело постигната посредством разкриване на сходствата и различията във визията на биологичните, психологичните, био-социалните и системните модели – с детайлизирано представяне на техните разновидности.

Определено считам, че теоретичната рамка на дисертационния труд правилно задава модела на изследването, завишавайки евристичния му потенциал. Оценявам тази систематична концептуализация като принос към психологическата практика.

Втората основна глава представя работата на докторанта по извършеното емпирично изследване с обект 132 гръцки двойки с най-малко едно дете на възраст 12-18 години в три града в Гърция - Гуменица, Килкис и Яница. Изследването е проведено в периода март - юли 2021 г. Средната възраст на майките е $36,19 \pm 4,81$, а средната възраст на бащите е $39,67 \pm 5,94$ години.

Проучването използва интегрирани качествени и количествени методи, за да опише и изследва различните родителски стилове, личността на родителите и техните възможни ефекти върху поведението на подрастващите.

Изследователският инструментариум включва 5 въпросника - четирифакторен въпросник за родителски стилове (PS-FFQ), личностен въпросник на Eysenck (EPQ), Тест за тревожност на Спилбъргър (STAI), въпросник за оценка на личностната организация (IPO и скала за локус на контрола на Ротер. Изводът ми по отношение на методологията на емпиричното проучване е, че моделът на изследването е описан прецизно, детайлно и цялостно. Предметът, обектът, целта и задачите са недвусмислено и точно формулирани. Така формулираните хипотези се нуждаят от прецизиране. Използван е адекватен методически инструментариум. Приложеният статистически анализ на данните е адекватен и съответстващ на изискванията за разработване на дисертационен труд.

В трета глава представени резултатите от емпиричното изследване и са формулирани адекватни изводи, свързани с основната цел - да се изследва предикативната роля на чертите на личността на родителите върху родителските стилове (авторитетен, авторитарен, разрешаващ и negliжиращ), разграничени по пол и социална роля (майка и баща) върху гръцките юноши.

Резултатите показват, че както на групово, така и на индивидуално ниво авторитетният родителски стил е най-предпочитан, а negliжиращият родителски стил е най-малко предпочитан от майките и бащите на гръцките юноши.

Генералният извод от проучването е, че майките са ориентирани към по-позитивни и ефективни родителски стилове от бащите. Значимо по-голям дялът на майките в сравнение с бащите, които демонстрират авторитетен или разрешаващ родителски стил и обратно - значимо по-висок дялът от бащите в сравнение с майките, които демонстрират авторитарен или negliжиращ родителски стил.

По отношение на качествените и количествените показатели на дисертационния труд считам, че дисертантката е изпълнила минималните национални изисквания по чл. 2б, ал. 2 и 3 на ЗРАСПБ и съответно по чл.24, ал. 1 на Правилника за прилагане на ЗРАСПБ. Представените публикации са свързани с

темата на дисертацията и демонстрират изследователска ерудиция. Авторефератът синтезирано и точно отразява съдържанието на научния труд.

Считам че по отношение на процедурата и качеството на представената научна продукция не се регистрират нарушения. Дисертационният труд е оригинална научна разработка с несъмнени достойнства.

4. Научни приноси

Като приемам приносите, формулирани от докторантката, намирам основание да акцентирам върху най-значимите:

1. Аналитично е систематизирано психологичното познание по темата за изследователските перспективи и подходи към родителските стилове, родителския статус и роля, както и механизмите им на функциониране.

2. Категориално и понятийно са прецизирани множеството личностни и социални фактори, влияещи върху стила на възпитание.

3. Посредством идентифициране на проблемните причинно-следствени връзки, обуславящи типичния социалнопсихологически профил на тийнейджърите и поведението в тази възраст, както и спецификите, присъщи на съвременното гръцко общество, задълбочено е разработена феноменологията на юношеството като особен етап на личностното развитие .

4. Коректно е конструиран дизайнът на емпиричното проучване, смислено аргументиран и адекватно апробиран с подходящо подбрана методика за осъществяване на организацията и провеждането на изследователските процедури.

5. Демонстриран е професионално формиран потенциал при прилагането на диагностичния инструментариум, което е индикатор за постигната научна компетентност от страна на докторанта.

6. Като най-креативен аспект и ценен принос към приложната страна на психологичното познание приемам предложените препоръки за изготвяне на програми за семейно образование за родители.

7. Получените резултати са използвани за формулиране на адекватни насоки за работа семейните консултанти за подобряване на комуникативните умения на

родителите и семейството като цяло и търсене на иновативни практически решения на основните проблеми на социалната адаптация и интеграция на подрастващите при прехода им от един жизнен етап към друг.

3. Бележки, въпроси, препоръки.

С цел популяризиране на дисертационния труд, препоръчвам той да бъде издаден като книга, тъй като ще бъде полезен за широк кръг специалисти в сферата на психология на развитието и педагогическата психология.

Заключение.

На основата на гореизложения анализ на дисертацията на София Муса на тема **„ЛИЧНОСТТА КАТО ДЕТЕРМИНАНТ НА РОДИТЕЛСКИЯ СТИЛ НА РОДИТЕЛИТЕ НА ЮНОШИ”**, давам своята ПОЛОЖИТЕЛНА оценка за труда и убедено препоръчвам на уважаемото Научно жури да присъди на София Муса, докторант към Катедра „ПСИХОЛОГИЯ“ в ЮЗУ „Неофит Рилски“ **образователната и научна степен “доктор”** в Област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление: 3.2. Психология – Педагогическа и възрастова психология.

13.08. 2023 г.

Подпис:

гр. В.Търново

/проф.д-р/ Велислава Чавдарова

